

KUSTBON

Nr 3. Årgång 20

ORGAN FÖR
ESTLANDSSVENSKARNA I SVERIGE

Sept. 1963

När man steg i land på bryggan i Hapsal, möttes man av "formännen", hästdroskorna, som man anlidade för den långa färden från gamla hamnen upp till torget. Det var ett ekipage av lättare och elegantare slag än de vagnar, som användes på landet. I alla estniska städer spelade hästdroskorna en stor roll och utgjorde ett pittoreskt inslag i gatubilden. — Foto av en kanonfotograf i Reval 1937.

Utgiven av Svenska Odlingens Vänner.

Redaktör och ansvarig utgivare: *Edvin Lagman*.

Redaktionssekreterare: *Lars Broman*.

Red. och exp. Eknäsvägen 2. Stockholm K.

Kustbons postgiro: 19 72 07. Tel. 53 16 37.

Utkommer 1963 med fyra nummer.

Prenumerationspris 1962 7 kr.

Annonspris: 1/1 200:—, 1/2 115:—, 1/4 60:—,

1/8 35:—

Förlovnings-, vigsel- och födelseannonser 5 kr.

Dödsannonser 30 kr.

Härnösand 1963 — Härnösands Boktryckeri Aktiebolag

SVENSKA ODLINGENS VÄNNER

hälsar Er välkommen till

HÖSTSAMKVÄM

lördagen den 9 november kl. 19.00

i Margaretaskolans festvåning

Adolf Fredriks Kyrkogata 10, Stockholm

Föredrag - Bilder - Sång - Kaffe

Styrelsen

nebörd, vi följer med i brödbak och ölbrygd, och vi blickar in i de gamles tro och föreställningsvärld. Särskilt fäster man sig vid att författaren aldrig tappar kontakten med bakgrunden — det mången gång torftiga i högtidens former motiveras och förklaras.

Även livets andra sida — vardagen och arbetet — skildras i detta band. Andreas Stahl berättar här initierat om sjöfart och fiske, dessa gamla näringsgrenar, som i så hög grad satte sin prägel på kustbefolkningens tillvaro. Författaren skildrar för oss båtbygge, hamnar, fraktfart, fiskebåtar, fiskredskap, fisksorter, fångstsätt och mycket mera. I samråd med andra estlandssvenskar från olika orter har E. Lagman skrivit en översikt över huvudnäringen — jordbruket — dess historia och villkor från början av 1800-talet till 1944, hela tiden under jämförelse med jordbruket i det övriga Estland. Birkas folkhögskolas insats på det ekonomiska området framhålles också i detta sammanhang. Fridolf Isberg — vår egen agronom — har ställt sin stora sakkunskap till förfogande, både när det gäller redogörelsen för skolans verksamhet och framställningen av det estlandssvenska jordbrukets villkor, metoder och resultat.

Elmar Nyman behandlar slutligen estlandssvenskarnas lokala förvaltning, politiska livsyttningar m. m. I hans bidrag, som är under arbete men inte tagit slutgiltig form, får vi se, hur lagar och bestämmelser, som kom från myndigheterna, uppfattades och verkade ute i de svenska bygderna. Här får vi alltså en inblick i minoritetens ställning upplevd inifrån.

Manuskriptet i sin helhet väntas föreligga under vintern. Bildmaterialet, vars tekniska sida omhänderhas av Richard Aman, torde också snart vara klart. Redaktionen hoppas kunna sända manuskriptet till sättning någon gång fram på nyåret.

Ytterligare sidor av svenskbygdens livsyttningar kommer att belysas i en tredje och sista del av arbetet om Estlands svenskar: skolor och kultur, kyrkligt liv, dialekter, bygdens ansikte m. m. Men därtill återkommer vi längre fram.

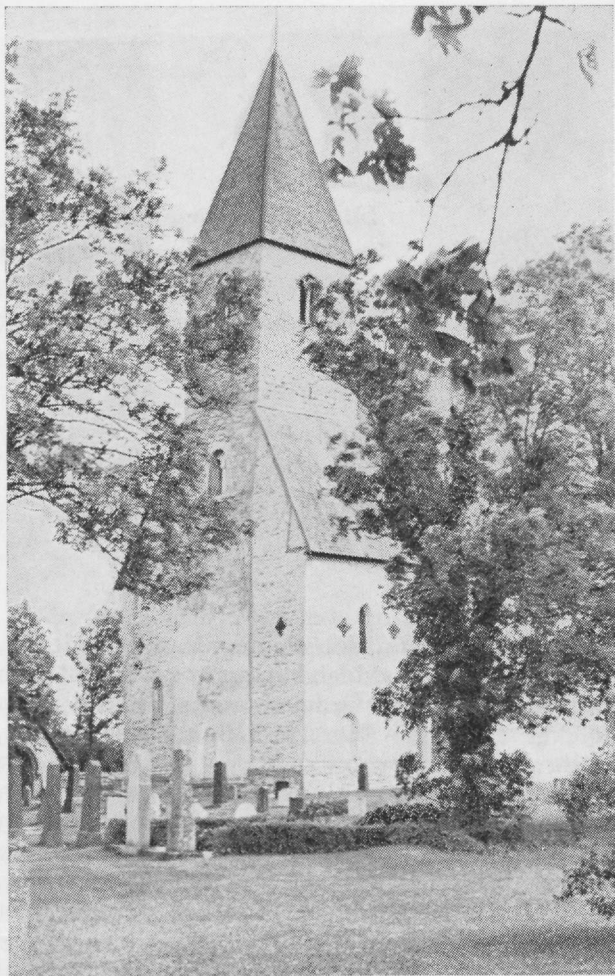
Innehåll:

	Sid.
<i>Boken om estlandssvenskarna</i>	2
<i>Gotländska somrar</i> av Edvin Lagman	3
<i>Korta notiser</i>	8
<i>Hapsal i dag</i>	9
<i>Ivar Pöhl 50 år</i> av K. B—n.	10
<i>Sommardagen i Saltsjöbaden</i> av —n	11
<i>SOV:s årsberättelse</i>	13
<i>Familjenytt och bemärkelsedagar</i>	13—16

Boken om estlandssvenskarna

Det har nu länge varit tyst om fortsättningen på En bok om Estlands svenskar, tycker kanske många. Andra delen nämndes emellertid på årsmötet i Saltsjöbaden i somras och i föreningens årsberättelse, som finns avtryckt i föreliggande nummer av Kustbon, säges, att manuskriptet närmar sig sin fullbordan.

Så förhåller det sig också. En översikt över ortnamnen av E. Lagman är tänkt att inleda andra bandet. För att undvika upprepningar av och kollisioner med P. Wieselgrens framställning i Svio-Estonica XV har stoffet disponerats på ett något annorlunda sätt, nya synpunkter beretts utrymme och framför allt terrängnamnen ägnats större uppmärksamhet. Per Söderbäck skriver om livets och årets högtider en livfull och inträngande framställning. Vi möter där högtidens former och in-

Edvin Lagman

GOTLÄNDSKA SOMRAR

En av Gotlands många kyrkor.

Foto Edvin Pettersson.

Det var i början av juli förra året. Efter en gropig resa med det inte alltför bekväma fartyget Gotlänningen från Oxelösund stävade vi med kraftig försening in mot Klintehamn vid elvatiden på kvällen. Den sista delen av en sådan där resa är alltid som en oändlighet, man vet inte vad man skall ta sig till bland alla sjösjuka människor, i pinande blåst och kallt mörker. Det var inte ett gästvänligt Gotland som hälsade oss, inget juliland med vallmo, vägvårda och raukar utan en svart strandremsa i ett grått mörker, som hade tycke av oktober, och man skyndade sig att efter debareringen ta plats i bilen och lämna Klintehamn bakom sig för att leta sig fram till bestämmelseorten Ljugarn på östsidan av ön.

Man skall naturligtvis ta vägen över Hemse, tyckte vi efter att ha granskat kartan, men rätt som det var befann vi oss på väg upp mot Roma: inte ens vid dagsljus kan man alltid hitta rätt med ledning av vägskyltarna, ännu mindre då i nattmörker. Men vi kom dock småningom fram, och så lång tid tog det inte, avstånden är nämligen inte vad man är van vid från fastlandet. När vi så lassat ur vid en fotogenlampas sken inne i skogen och krupit till kojs i vår semesterstuga, kunde jag höra havet dåna — precis som i barnomens nätter. Och jag somnade in med bilden

av tysta hus och ödsliga skogar i min hjärna. Var detta verkligen det fagra Gotland? Inte såg det ut så, när jag var i Visby förra gången. Då klängde rosorna över de grå kalkstensmurarna, och över de röda tegeltaken och de spetsbågsformade ruinerna glittrade Östersjön i blåaste blått mot en ljusblek horisont.

Morgonsolen lyste för oss på ett annat Gotland. Molnskuggor drog skiftesvis fram över låga tallar kring vår glänta, det glittrade genom löv över en stig ned mot stranden, mitt på stigen stod en grönmålad pump av gammalt snitt. Havet lät mildare, det lät som en uppmaning, och snart hade man konstaterat, att det bara var ett hundratal meter ned till stranden, där morgonens dofter ångade. Där växte ett slags låg gulmåra omväxlande med timjan i stora mattor, där var sedum, silverfingerört, strandråg och marviol. Och nedanför sträckte sig sandstranden i buktande vikar söderut till Ljugarn och norrut till Fågelhammars raukfält. Det var bara raukfältet som tydde på att jag inte var hemma i Derhamn, annars var det samma strand, samma enbuskar, samma tallar, samma timjan och samma bin.

Här avnjöts de riktiga sommarstunderna. Det kom verkligen till slut dagar, då solen gassade över ett blankt hav, då man tyckte, att det blev

Inte långt från Fågelhammars raukfält ligger Gunnfjauns kapell, en ruinkyrka, kring vilken boskapen betar i tidlös frid.

Foto Edvin Pettersson.

för varmt att ligga i sin vindskyddade grop, och kröp ned till vattnet för att få svalka. Man blev brunare och brunare, lämnade stranden endast för att äta — rökt flundra, känns det igen?, blåbär, smultron — och för att hämta eftermiddagskaffet i stugan. Någon gång gick man bort till raukfältet och beundrade naturens verk, dessa kalkstensformationer, pelare och klippor i groteska former från modern konst till utommänsklig fantasi, som speglade sig i små lugna vikar och laguner. Bortom raukfältet dyker en vit kalkstenshäll ur havet alldeles i strandkanten, slätslipad med de mjukare stenpartierna bortpolerade, ett instrument för vågskvalpets specialkompositioner, som spelar sin bas i grottorna under en stor flat häll straxt bredvid. Några steg till, och man stod inne i en trojaborg, en labyrint av små stenar, som människors händer radat upp i konstfulla ringar till barnens förnöjelse.

Det blåste också svalare vindar, så svala att man fick ta fram stortröjan, när man skulle ut på promenad, och tända en brasa i öppna spisen, när man skulle ha en trevlig stund inne. Man kunde också "hoppa och slå", d. v. s. spela badminton för att hålla värmen uppe, och när skymningen kröp in från havet, tände man fotogenlampan på bordet och ett ljus på spiskransen för att vid dessas sken njuta av "En yankee vid kung Arturs hov" eller "Egil Skallagrimssons saga".

De svala dagarna var dock framförallt upptäcktsfärdernas. Inte långt från Fågelhammar, bara någon kilometer in från stranden, ligger ruinerna av en gammal kyrka, Gunnfjauns kapell, med en högst säregen stämning över skepp och altare, kring vilka boskapen betar i tidlös frid. Strax norr därom går vägen förbi Ardre kyrka, en av de många på Gotland, och på smala stigar, nätt och jämnt farbara med bil, närmar man sig något som på kartan markerats med en ring och bär namnet Torsburgen. Skogen står gränslöst ödslig på båda sidor om den smala vägen, som

är vit av kalkdamm, det skymtar fram en häll här, ett stup där, något bland lingonroset ser ut som en låg stenvägg förfärdigad av människor. Och mycket riktigt — Herrgårdsklint säger kartan, resterna av en fornborg. Men vi fortsätter, och plötsligt, mitt inne i skogen, stannar vi inför en ofantlig mur, eller något som en gång varit en mur. Det är en kolossal anhopning av kalksten, en grå vall bevuxen med björk och måbärsbuskar, som i en vid båge drar bort mellan träden åt väst och öst. Rakt fram finns en öppning i vällen, vi rådfrågar M:s nya karta — jo, det leder en väg genom ringen, man bör kunna åka bil genom denna jättelika fornborg till norra sidan. Det är mödan värt att stiga ur bilen och titta, att klättra upp på muren och vandra längs den. Man kan knappt bilda sig en uppfattning om hur många tiotusentals dagsverken som har gått åt för detta byggnadsverk, som har en längd av flera kilometer. Innanför muren finns en idyllisk liten stig, vi vandrar den och plockar smultron, som det lyser rött av, och vi stannar framför turistföreningens anslag på en tavla: Torsburgen, fornborg, tillkomsttid oviss, troligen folkvandringstiden 400—600 efter Kristi födelse, försvarsverk, som på norra sidan utgöres av brant stupande naturlig klint. Gutasagan, som talar om svåra tider, överbefolkning och utflyttning till Dagö, har kanske sina rötter nere i den tid, då Tjälves ättlingar reste detta monument över de stora orostiderna. Vi kör in genom Ardre lucka, som öppningen heter, och styr enligt vägvisaren mot Tjängvide lucka. Vi kör och kör, snart är det ingen väg, men hällen är slät som ett golv — och plötsligt sitter vi fast mellan träden. M:s karta har lurat oss in i ovissa öden. Med svett och möda lyckas vi backa och vända för att sedan till fots fortsätta stigen fram: den slutar rakt mot stupet, Tjängvide lucka är ett ställe där man kan klättra ned på fornborgens nordsida.

Under årmiljoner har vattnet mejslat ut klipporna till pelare i groteska former från modern konst till utommänsklig fantasi.

Foto Edvin Pettersson.

Den långa och höga klinten på nordsidan är som en miljö ur sagoboken "Bland tomtar och troll". Man kan krypa ned i ett hål i marken och komma upp genom ett annat ett stycke därifrån, man kan vandra längs stupet med höga granar över sig och höga granar under sig, men en utsikt över många sockenkyrkor, vilkas torn sticker upp ur landskapet, man kan klättra ned till foten av klinten, följa dess slingringar förbi vassa utsprång och fuktiga grottor, där man nästan väntar att möta någon stenåldersfamilj, man ser himlen lysa blå genom ett hål i klippan över sitt huvud, det är Rindehulet. I somras klättrade vi upp där och drack saft intill denna krater, som nedåt mynnar i den allra tätaste trollskog; förra sommaren passerade vi hålet på respektfullt avstånd.

Sedan börjar muren, först som förstärkning på de ställen, där klinten inte varit tillräckligt effektiv ur försvarssynpunkt, sedan allt högre och mäktigare, ju jämnare terrängen blir. Och så står vi slutligen åter vid Ardre lucka, ånyo i oförställd häpnad över detta byggnadsverk.

De gotländska vägarna är bra, mångenstädes förträffliga. Härtill kommer, att man inte oroas av någon intensiv biltrafik, det är alltså ett nöje att vidga ringen för sina upptäcktsfärder. Och vi fortsatte. Förbi Kräklingbo kyrka — en av de vackraste exteriörerna på Gotland — leder vägen österut mot Katthammarsvik. Vi kom fram till havet där en stilla kväll och såg bortom slätten den mäktiga klippudden Grogarnshuvud avteckna sig mot horisonten. Vi lämnade bilen vid en grind bland vilda växter med vita blommor och vandrade bort mot klinten. Karg växtlighet bland kalkstensflis, några träd nedanför berget, en kvällsblank vik med några fiskebåtar, slutligen bara vallar av stenflis, där man kunde leta fram fossil för varje steg man tog. Mitt i det grå, som fick milda nyanser i rött och gult av kvällssolen, vraket av en fiskebåt, ett motiv värdigt van Gogh.

Men vi klättrade uppför branten. Återigen

denna flata häll, som ett golv, här översållad med sedum i klart lysande, gula mattor, på vilka enstaka stenblock och dekorativa enbuskar placerats ut. Men här låg havet som ingen annanstans, det var som på Rågöarna, vilka man anade bortom horisonten. Blankt, genomdraget endast av några långa vattrade stråk, hävde det sig långsamt, med intensivt glitter i solstigen från uddarna i nordväst fram till de jättelika nedrasade hällarna i vattnet under Grogarnshuvud. Och ut till havs Östergarn med fyren mot skymningsdiset längs östra horisonten.

Även här hade det funnits försvarsverk för länge, länge sedan. Mellan naturliga hällar och block hade stenar och flisor hopats, man kunde ännu se spår av människornas arbete för hundratals, kanske tusentals år sedan. Och strax intill hade denna gamla försvarsanläggning fått en modern kollega — tiderna förändras inte — men tulkört och fetknopp vann terräng på båda, ljuset från den sjunkande solen gav tavlan färger och dagar, som endast förmedlade upphöjd ro. Och när vi vandrade tillbaka över Grogarnshuvuds hällar plockade vi återigen smultron.

Vägranterna på Gotland vore värda ett särskilt poem. När man strax utanför Ljugarn svänger åt höger in på vägen mot Visby börjas det. Först försiktigt. Man ser några prästkragar, de är ovanligt stora, man fäster sig vid deras prakt. Efter en stund blir det inslag av ljust, blekt blått, det är vägvårda — cikoria — som tillsammans med prästkragarnas vita och gula slänger in eleganta penseldrag i pastell mot gräsens och lavarnas grönbruna skiftningar. Men plötsligt kommer en eldröd trumpetfanfar — vallmon är där. Det väller in nya färger, nya nyanser, med hav av chrysantemum och papaver, cicoria och skär epilobium, vitmåra, gulmåra, vilklöver, guldklöver, gullkrage, liljor och akvileja, rosor och salvia, ljuv krusmynta och hjärtansfröjd. Och i en blink har man förstätt den gotländska folkvisan på ett helt nytt

Gålrumms fornminnesfält är ett av Gotlands märkligaste. Här finns bildstenar — även försedda med runinskrifter — och ståtliga skeppssättningar, mindre gravhögar och imposanta bronsåldersrösen omvärvda av en slösande blomsterprakt.

Foto Edvin Pettersson.

sätt: Kom liljor och akvileja, kom rosor och salvia, kom ljuva krusmynta, kom hjärtansfröjd. De gotländska vägkanterna har redan sitt poem, vars skönhet går som en ilning genom en, när man bereser öns vägar — eller står inför det vackra broderiet bakom dopfunten i Visby domkyrka.

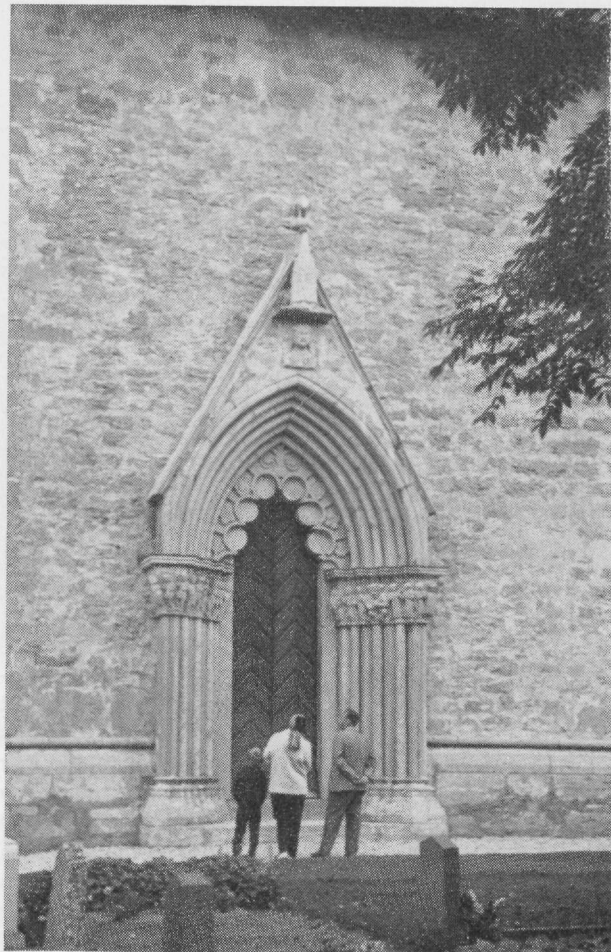
Så ledde oss dessa vägar i snävare och vidare cirklar kring Ljugarn och Vitvär. Halvvägs mellan Ljugarn och Alskogs kyrka kör man rakt igenom ett fornminnesfält, Gålrum. Vi skall lämna blommor och smultron därhän för denna gång — även om de växer rikligt kring högar och skeppssättningar. Ett tjugotal meter väster om vägen står en bildsten, strax intill skymtar en mängd kantställda stenar formade till båtar — två eller tre till antalet, gravkullar av sten, till hälften igenvuxna, ligger spridda inom ett litet område och på östra sidan av vägen reser sig ett mäktigt bronsåldersröse med en djup kavitet i mitten — är det vetenskapsmän som plockat undan stenarna för att nå rösets innersta, eller är det gravplundrare?

Gålrum ligger vid en avtagsväg från stora vägen Ljugarn—Hemse. Följer man denna avtagsväg söderut, kommer man slutligen till Ronehamn, en betydande lastageplats. Jag mindes namnet, för här hade en estlandssvensk lärare tjänstgjort. När

vi åkte genom samhället, såg vi på en grind ett anslag om rökt fisk — hemlandstoner alltså. Vi knackade på och hörde oss för. Jau, rökt torsk fanns det. Vi köpte några försvarliga bitar och har alltsedan haft lust att göra om det. Rökningen var något mildare än hos oss därhemma i Rickul, och fisken var därför saftigare. Samma var också förhållandet med de rökta flundrorna, men vår fisk skulle ju behandlas för vinterförvaring, därför var den hårdrokt. Emellertid var vårt ärende i Ronehamn inte att köpa rökt torsk. Vi var på fornminnesutflykt och tänkte leta oss fram till Gotlands märkligaste bronsåldersgrav: Uggardaroir. Strax före Ronehamn tar en smal väg av åt höger och leder spikrakt bort genom markerna. Man har sett Riksantikvarieämbetets skylt med namnet Uggardaroir och avståndet till detta på, och så sitter man och läser på bilens vägmätare. Och så, plötsligt får man stanna alldeles utanför grinden till en inhägnad som liknar en estlandssvensk näggård "nöttgård", vilken enligt en ny liten vägvisare måste passeras. Bilen får naturligtvis stanna kvar på vägen — den passar inte bland kor och bronsåldersminnen. En fågata tagen direkt ur äldre västgöotalagens tjuvabalk, på båda sidor kantad av mossig stengårdsgård bevuxen med nyponbuskar och annat vackert, leder från fågården bort

Gotland har många och intressanta kyrkor. Enligt turistbroschyrerna är praktiskt taget var och en "främst i sitt slag på ön". Man stannar gärna i beundran inför de gamla portalskulpturerna. — Bilden från Gammelgarns kyrka.

Foto Edvin Pettersson.

bland mariga träd, som blir mindre och knotigare ju längre man kommer. Så en grind och bortom denna en stor stenhög, uppkastad av dessa typiska gravrösesstenar med ett par decimeters genomskärning. Är vi framme? Nej, röset i Gålrum var större än detta. Vi fortsätter, nya rösen syns, större nu. Skogen tar slut och framför oss ligger en hed med en obeskrivlig atmosfär över. Några enar, somliga levande och gröna, andra vissna, knotiga och torra som förvridna skelett, skymtade i gles spridning över den jämna gråbruna slätten. Och rakt framför reste sig ett berg av kullersten, utan ett grönt strå, högt mot skyn, runt och regelbundet, ett jätteverk av vördnadsfulla bronsåldershänder, som höglagt sin hövding så ståtligt som inga andra. I rad västerut låg röse efter röse, och mellan dem knappt skönjbara förhistoriska husgrunder och uttorkade bäckar, i vilkas bädd endast den vita kalken lyste. Man hade tappat all kontakt med nutiden, man hade förflyttats tillbaka till ett fornlandskap, vars yttersta gräns var havets strimma i söder.

Ju vidare cirklar vi beskrev, desto längre bort i tiden kunde vi komma: vi konfronterades med de geologiska perioderna. När dimman en söndag inte ville lätta över Vitvärs semesterby, styrde vi

återigen kosan söderut längs vallmökantade vägar över böljande vetefält, över Garde, Stånga, Hemse, Havdhem och Öja. En skymt av Burgsviken fick vi på näset före Burgsviks samhälle. Men jag höll ju på att glömma Katlunds, den ståtliga medeltidsgården, som vi besökte på vägen och vars roligaste sevärdhet enligt föreläsaren var friluftstoaletten i gårdsmuren med öppning rakt ut i åkern. Emellertid passerade vi Burgsvik och Vamlingbo i strålände sol och skymtade snart fyren ute på Hoburgen, målet för vår resa denna gång. Visst var Hoburgsgubben värd resan, inte tu tal om det, men det var också mycket annat där, sådant som man kanske inte kommer ihåg att nämna sedan: det ståtliga landskapet, de vackra milda färgerna, de intressanta växterna, de vita vägarna, som man kunde se uppifrån Hoburgens tak, och överallt havets ändlösa skönhet. Och naturligtvis de geologiska perioderna, som kan avläsas i hållarnas skiktning nedifrån och upp.

Det skulle föra alldeles för långt att redogöra för varje detalj i våra cirklar. Lummelunda — de intressanta grottorna med droppstensbildningar djupt under jorden — är en upplevelse att komma ihåg, likaså Lojsta hed och Tingstäde träsk med det s. k. Bulverket, en forntida försvarsanläggning av kraftiga stockar mitt ute i sjön, bevarad

När man strövar genom rummen i Katlunds, känner man sig försatt tillbaka till medeltiden — en av de talrika tidsperioder som Gotland förmår levandegöra. — Bilden visar logglängan på Katlunds.

Foto Edvin Pettersson.

i några rester på sjöbottnen. Visby törs jag knappast nämna, där kan man ständigt finna något nytt och utvinna nya skönhetsvärden. Gotlands fornsal måste dock med; dit skall våra pojkar varje gång de är i Visby. För dem finns nämligen ingenting intressantare än att följa tidsskedena från stenåldersgravar och stenåldersredskap fram till de kusliga minnena av slaget på Korsbetningen 1361, då Valdemar Atterdag utanför Visby murar högg ned den gotländska bondehären, medan stadens borgare följde skådespelet från murkrönet.

I somras återvände vi till Gotland och Ljugarn. Ännu återstod mycket att se, åter var vi på Torsburgen, åter besökte vi fornsalen. Vi återupplevde också den urtidstämning vi känt vid Uggardaroir, men den här gången var det på det ödsliga Kronvall innanför Stora Karlsö. Här förflyktigades intrycket snabbare än vid Uggard — strandsträckningens skönhet fick snart även leende inslag, och i Djauvik fick man en känsla av det drömda semesterparadisets härlighet.

Vi tittade på kyrkor, kyrkmålningar, restaurationer — aktuella i somras genom hetsiga debatter i pressen; Etelhem var en av de mest omskrivna kyrkorna, och vi kunde konstatera, att det nya inte ville smälta in i det gamla som det var ämnat.

Så reste vi också upp till Fårö; vi hade varit i Bunge — med hembygds museet — och Fårösund sommaren innan, men nu tog vi alltså färjan över. Det berömda Sudersand kunde man knappast se för nakna människor. Vi lämnade bilen i en skogsbacke och promenerade den ett par kilometer långa vägen över de stora sanddynerna Ulla hau upp till Ekeviken. Vi kände björkarna dofta så som de hade doftat hemma i Storsved. Vi satt i tallskogen och åt medhavd korv och filmjolk, och i Ekeviken badade vi. Där var lugnt, endast några enstaka människor, och sandstranden var ljuvlig.

Tyvärre hann vi inte se allt sevärt där — en dag är inte så lång.

De sista minnena från Gotland är förknippade med Herrvik, Sysne, Sandviken och Grynge söder om Östergarn. I Grynge mötte jag än en gång ett landskap som påminde våra trakter därhemma — i Paj, i Roslep eller annorstädes — med glesa gamla tallar på gräsbevuxen mark. Fiskeläget Grynge var som ett klipp ur en medeltida bilderbok med några gubbar under en låg vägg i aftonsolen. Vi frågade, om det fanns rökt fisk, men nej, dem fiskade int längre, dem hade sommar-gäster.

Den stämning, som förflyktigades genom gubbarnas konstaterande, återfanns dock i de vackra lövängar vi for förbi — återigen sådant som kunde vara taget ur ens barndoms bygd — och det gotländska landskapet, skiftande från leende ängar till ödsliga hedar, med bildstenar, skeppssättningar, gravrösen och fornborgar, med kyrkor och små samhällen, står kvar bland det som är mest värt att minnas.

Korta notiser

□ *Maj-Lis Westerholm*, Lövens väg 16, Järna, f. i Rickul, avlade sjuksköterskeexamen vid S:t Eriks sjuksköterskeskola i Stockholm den 30 maj 1963.

□ *Viktor Aman* från Österby har vid Stockholms universitet avlagt filosofisk ämbetsexamen (fil. mag.) i historia, nordiska språk samt litteraturhistoria och tjänstgör nu som gymnasielärare.

□ *Ing. Manfred Westerblom* från Birkas, som under många år tjänstgjort vid AGA-koncernens dotterbolag i Latin-Amerika — senast som verkställande direktör i Bogatà, Colombia — har tillträtt posten som generaldirektör för svetsdivisionen inom AGA. Chefskapet omfattar även

Stora strandpromenaden i Hapsal — med musikpaviljongen till höger och sommarrestaurangen Kuursaal i mitten — var om sommaren den idylliska badortens centrum.

HAPSAL I DAG

Dagens Hapsal ligger inom den zon, som icke får besökas av turister från utlandet. Och samtidigt som Pernau på något sätt har kvar sin karaktär av badort, nu med ett stort antal ryska "badkamrater", kallas Hapsal endast för kurort, i vars sanatorier man med hälsogyttja badar "arbetshjältar" från avlägsna gruvdistrikt — Vladivostok och t. o. m. Sachalin. Centrum för verksamheten är det sanatorium, som byggdes under

denna del av dotterbolagens verksamhet runtom i världen.

□ *Elmar Gustaf Nyman* från Gutanäs, universitetslektor i statskunskap vid Stockholms universitet, disputerade lördagen den 21 sept. i Stockholm över sin doktorsavhandling *Indragningsmakt och tryckfrihet 1785—1810*, ett synnerligen gediget arbete om ett centralt kapitel i den svenska pressens historia. Fakultetsopponent var doc. Gunnar Wallin, respondentens opponenter fil. dr Sven Ingemar Olofsson och doc. Edvin Lagman.

□ *Ivar Pöhl* från Reval promoverades till teol. dr vid Helsingfors universitet den 29 juli 1963 i samband med Lutherska Världsförbundets kongress. Avhandlingen gav honom docentkompetens i systematisk teologi.

□ *Edvin Lagman* från Spithamn har erhållit docentstipendium vid Stockholms universitet. Han tjänstgör under större delen av höstterminen som t. f. professor i nordiska språk.

Estlands självständighetstid och kallades General Laidoners sanatorium, beläget Sadama tänav nr 21. Därtill hör också f. d. Peltzerska villan mitt emot på samma gata, förutvarande strandkaféet på Poska puistee (numera "21. juuni puistee", dvs 21 juni-allén), hotell Saloon vid torget, som döpts om till "Vöiduväljak" (Segerplatsen) även som den förutvarande "kursalen". Arronets gyttjebadanstalt var verksam till 1953, då byggnaden revs, Bergfeldts anstalt finns kvar, men där lär numera kurverksamhetens sjukhus vara inrymt. Enligt officiella uppgifter lär stadens invånarantal från tidigare 3.000—4.000 ha ökat till 8.000, men att döma av kommunisternas uppgifter om skolorna förefaller siffran att i verkligheten vara högre.

I staden finns nämligen en mellanskola med 1.000 elever, vartill kommer arbetarungdomens mellanskola, en ryskspråkig mellanskola, en musikskola för barn, en internatskola i anslutning till sanatoriet och en idrottsskola. En av skolorna är inrymd i det förutvarande gymnasiet lokaler Wiedemanni tänav nr 35, en annan är belägen vid Ehte, numera Lauristini tänav, i den förutvarande folkskolans under självständighetstiden uppförda byggnad, arbetarungdomens mellanskola har sina lokaler i gymnasiebyggnaden tillsammans med den förstnämnda skolan.

Emedan det enbart i den ryska mellanskolan finns omkring 400 elever, måste ett stort antal ryssar bo i staden. Man bör komma ihåg, att Hapsals gymnasium på sin tid hade cirka 350 elever

och lika många barn gick i folkskolan — gymnasiet upptog elever från hela Vik och Dagö. Troligen är en del av ryssarna militärer, som inte räknas till stadens fasta befolkning. Årliga besökskarantalet på sanatoriet lär vara omkring 2.200.

Den förra huvudgatan, Karja tänav, har bytt namn och heter nu "Vöidu tänav" (Segergatan). Där finns fortfarande kvar de tidigare affärerna ävensom brandstationen. Torgverksamheten har förlagts till utkanten av staden i form av ett "kolchostorg" på Jaama tänav i närheten av järnvägsstationen. Milisen har sina lokaler vid det gamla torget i Kreditbankens fastighet, hotell Peterburg benämnes numera kulturhus; där finns också barnens musikskola. Stadsförvaltningen i parken vid torget har förvandlats till hembygds-museum, verkställande kommittén residerar i den förutvarande polisprefektoren Wiedemanni tänav nr 20, räjongkommittén finns i förutvarande länsstyrelsens lokaler Suur Lossi tänav nr 10 — gatan heter numera "Siu Kingissepa tänav". Vid samma gata finns också en biograf "Oktoober", vilken lär vara Estlands första vidfilmsbio. I närheten, vid hörnet av f. d. Suur Lossi tänav och f. d. Ehte tänav i de förutvarande milo-lokalerna, finns particentrum och ungomkommunister. Åklagarämbetet och advokatbyrån är belägna i förutvarande Selgska huset vid Karja tänav.

Apoteken är belägna som tidigare — det historiska "gamla apoteket" vid Jaani tänav kallas numera "apotek nr 32" och gatan heter "Kaardiväe tänav" (Gardesgatan), stadsapoteket kallas "apotek nr 33". I förutvarande länssjukhuset finns nu stadssjukhuset, sammastädes Vaba tänav nr 2 dessutom barnsjukhus och BB. Ett tbc-hospital har förlagts till Karja (nu Vöidu) tänav 79 (f. d. restaurant Halliksberg). "Gosbank" har övertagit Eesti Panks lokaler Vöidu tänav 27, bastun finns kvar vid Kalda tänav, under det långa perrongtaket på stationen har en sommarbiograf inrättats, räjongtidningen har flyttat till Lembitu tänav 9.

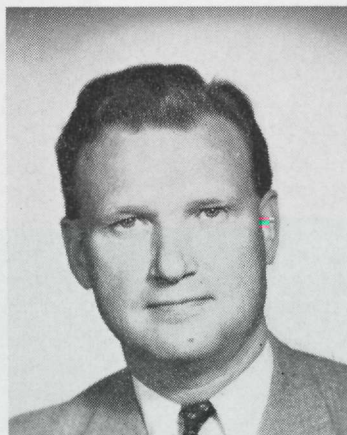
Tågen mellan Reval och Hapsal gör två turer om dagen, båttrafiken på Dagö går endast från Rus (Rohuküla), båtarna till Ormsö och Nuckö går emellertid som förut från Hapsal, bussförbindelse lär som tidigare finnas med ett antal orter. Två nya järnvägsstationer har tillkommit: Uuemöisa och Ridala, den senare dock en bra bit norr om samhället Ridala.

Roman Haavamägi-Espenbergs talrika skulpturer står kvar i staden, ett nytt "konstnärligt" inslag är dock en typisk rysk obeliskliknande pelare med en stjärna överst, som placerats vid Viken i början av Uue sadama tee.

1957 fann arbetare vid grävningsarbeten mellan Suur Lossi och Wiedemanni tänav rester av en 2,9 m. bred medeltida mur, ett vittnesbörd om att det funnits ett försvarsverk runt den gamla delen av staden under medeltiden.

Under ockupationstiden har staden utvidgat sitt område i riktning mot Troi, Kiltsi och Uuemöisa, där s. k. individualbostäder ligger, till antalet ca 400. Hapsals fiskare tillhör "Amiral

IVAR PÖHL 50 ÅR

Den 8 augusti 1963 fyllde teol. dr Ivar Hans Pöhl, Zürich, 50 år. Det är händelserika år som han på sin femtioårsdag kunde se tillbaka på.

Han föddes i Reval den 8 augusti 1913, genomgick kommersgymnasiet därstädes och inskrevs vid teologiska fakulteten i Dorpat, där han avlade cand. theol.-examen 1936. Efter praktisk-teologiska prov ordinerades han till präst av biskop H. B. Rahamägi 1937 och blev därmed Estlands yngste präst. Han var sedermera verksam som kyrkoherde i Svensk-Finska S:t Mikael församlingen i Reval och fungerade samtidigt som viceprost för det svenska kontraktet i Estland ända fram till 1944, då han i likhet med så många andra lämnade Estland och bosatte sig i Sverige. För sina humanitära insatser hedrades han av estniska Röda Korset med dess högsta utmärkelse, samariterordens fana.

Det bör även nämnas, att jubilarer i mångt och mycket var en av krafterna bakom estlandsvenskarnas överflyttning till Sverige. Under denna sin verksamhet fick han uppleva en hel del obehagliga, svåra och mången gång även farliga situationer.

Hans vilja att tjäna sin landsmän avtog ej efter ankomsten till Sverige. Han tjänstgjorde här under åtskilliga år som tillförordnad kyrkoherde i den estniska församlingen i Stockholm och val-

Nachimovs fiskerikolchos"; vid Gamla hamnen ligger fiskerikombinatet med fryshus och konserverfabrik.

Hapsals urinvånare utgör sedan länge bara en minoritet i förhållande till ryssar och andra nykomlingar, och stadens tidigare karaktär har suddats ut. Dr Alver, stadens förtjänstfulle borgmästare under självständighetstiden, som svårt sjuk deporterades, avled i Sibirien. Många av dem bland stadens invånare, som tvångsförflyttades, har mött samma öde. En del av dem som överlevt deportations- och fängelseåren har återvänt till hemlandet, men alla har inte fått tillstånd att komma till sin hemstad.

— Ur Eesti Päevaleht—

Sommardagen i Saltsjöbaden

Den 25 augusti gick estlandssvenskarnas sommar dag av stapeln. Dagens början var inte lovande: vädrets makter svek oss och regnet stod på morgonen som spön i backen. Men när man strax före årsmötets början anlände till Restaurangholmen i Saltsjöbaden, var likafullt redan en stor skara människor församlade och andra ringlade sig i ett långt tåg upp från stationen. Och se, regnet upphörde och solen tittade fram till slut.

SOV:s årsmöte förflöpte utan några större överraskningar. Föreningens ordförande Edvin Lagman omvaldes för nästa verksamhetsår, Richard Aman, Einar Hamberg, Alfred Heldring och Johan Vallin, vilkas mandattid utgick, fick förlängt, även revisorerna Alma Stenholm och Ingvald Brunberg samt deras suppleanter Ivar Stahl och Anders Sarberg omvaldes.

Det största evenemanget var väl den följande kaffepausen, då många återsåg varandra efter ett år. Solen lyste in över borden på jätteverandan, stämningen stod högt i tak, men redan före två började styrelsemedlemmarna samla deltagarna till det följande programmet. Detta inleddes med hälsningsord av föreningens ordförande, som gav uttryck åt den glädje man känner, varje gång man möts på sommardagen, även om man inte hinner

des till viceprost för det estniska kontraktet i Sverige. 1955 inträdde han i Stockholms stift inom svenska kyrkan, där han bl. a. hade missiv i Saltsjöbadens, Storkyrkans och Vantörs församlingar.

Han har aldrig stannat vid det uppnådda, han har ständigt strävat mot nya och högre mål. Trots sina många befattningar och intressen och oaktat den pliktrogne makens och faderns åligganden har han funnit tid och kraft att fortsätta sina vetenskapliga studier. 1958 avlade han teol. lic.-examen vid universitetet i Lund, och efter ytterligare studier vid universitetet i Zürich och Helsingfors skrev han sin doktorsavhandling betitlad "Das Problem des Naturrechtes bei Emil Brunner". Avhandlingen ventilerades vid universitetet i Helsingfors och gav honom doktorsgraden med docentkompetens. Boken är till sitt innehåll dagsaktuell och innehåller intressanta och originella synpunkter på makt och rätt i samband med kärleksbegreppet, vilket allt emanerar från det för oss så välbekanta lösenordet om de mänskliga rättigheterna.

Sven Boräng talar.

Foto Ragnar Treiberg

växla så många ord med alla man skulle vilja tala med. Sedan sjöng Lilian Blee-Petersson fyra sånger — det var ljuva toner, hon blir allt bättre sångerska med åren. Ackompanjatrix var hennes syster Synnöve (Sussi) — som nu går i gymnasietets högsta ring — och även hon skötte sig ledigt och fint.

Jubilaren promoverades till teol. dr i samband med Lutherska Världsförbundets och den teologiska fakultetens festliga promotionshögtid i Helsingfors den 29 juli 1963. En 25-årig prästerlig gärning hade krönts med den största framgång inför ett internationellt forum.

Utom det ovan anförda har jubilarer funnit tid att fungera såsom Svenska Dagbladets i Stockholm och Hufvudstadsbladets i Helsingfors ackrediterade korrespondent vid UNO-högkvarteret i Genève.

I våra ögon är Ivar Pöhl dock inte enbart teol. doktorn. Han har stått oss nära vid många tillfällen, han har döpt våra barn, vigt våra ungdomar, tröstat våra åldringar och vigt mången gammal till gravens ro. Han har delat glädje och sorg med oss, och han har fått känna på samma prövningar som vi genomgått.

Då han nu inträtt i sitt livs sjätte årtionde, ger vi honom i tanken en varm handtryckning och säger: "Tack för allt du varit och lycka till även i fortsättningen, Ivar!"

K. B—n.

Företvarande elever vid Svenska gymnasiet i Hapsal på Restaurangholmen i Saltsjöbaden den 25 augusti 1963. I mitten Sven Boräng, dagens festtalare.

Foto Ragnar Treiberg.

Dagens främste gäst var Sven Boräng, adjunkt vid läroverket i Västervik, tidigare lärare vid Svenska gymnasiet i Hapsal. I kåserande och synnerligen roande form gav han en översikt över sina estländska år — deras glädjeämnen, bekymmer, arbetsdagar och festdagar. För oss alla, som gått på gymnasiet i Hapsal — och säkerligen även för de andra — var det utomordentligt givande, upplysande och många gånger roande att få denna återblick på tider och förhållanden, som vi nu kan betrakta med andra, mången gång mera förstående ögon. Det var inte att ta miste på att Sven Boräng själv erfor stor glädje över att få vara bland estlandssvenska vänner och uppliva minnen från dessa år, som han i många stycken anser stå i särklass på hans levnadsbana.

Vad vore en sommardag i Saltsjöbaden utan Viktor Aman som allsångsledare? En bleksiktig tillställning, troligen. Nu sjöngs det för fullt, medan Viktor slog takten — han är så medryckande i denna sin gärning, att även den mest omusikalske bjuder till. Allsången hade förutom sitt vanliga syfte som hjärtats nyckel även uppgiften att låsa upp portmonnäer o. d. Kollekt upptogs nämligen helt oförmärkt, medan det sjöngs. Omkostnaderna täcktes tack vare givmilda deltagare.

Så kom ett nytt, av många med spänning mötsett programinslag: vi skulle få höra gammalsvenska från Svenskby i Ukraina. Svenskbybon Jan Utas — som vi känner bl. a. genom böckerna Svenskbyborna och Ung främling — berättade på sitt barndomsspråk några Svenskby-episoder och läste upp en dikt på gammalsvenska. Det var en upplevelse, och man hörde tydligt åhörarnas glädje över, att det var så lätt att förstå gammalsvenskan — särskilt för ormsö- och nucköborna — och kunna roa sig åt berättelsens poänger. Känslan av gemenskap mellan Svenskby-folket

och estlandssvenskarna i trängre bemärkelse blev plötsligt djup och innerlig: vi är av samma stam.

Till slut uppsteg en blyg och tillbakadragen gammal dam och satte sig vid pianot. Det var fröken Krebsbach, känd från de svenska kretsarna i Reval. Helt utanför det planerade programmet spelade hon några pianostycken, bl. a. parafrafer över Sibelius Finlandia och Strauss An der schönen blauen Donau. Vi fick aldrig tillfälle att säga riktigt tack till henne för den vackra musiken — må tacken vara framförd här i Kustbon!

Modersmålets sång avslutade samvaron på traditionellt sätt, och sedan grep Runar Grenfeldt till spelet — ett hjärtligt tack bör sägas även till honom, som alltid med sådan villighet och glädje och på ett så utmärkt sätt sköter denna icke oviktiga detalj på estlandssvenskarnas hembygdsdag.

Ute på trappan fotograferades det. Sven Boräng hade kring sig samlat företvarande elever från Svenska gymnasiet i Hapsal; det var många som hade kommit till Saltsjöbaden i år, fler än vanligt, och Sven Boräng kan självfallet räkna sig detta förhållande till godo. Allmänt hörde man också uppskattande ord om hans framträdande. — Men åter till fotograferingen: Ragnar Treiberg — Älbes-kro Ragnar — knäppte gruppen i tre varianter. Alla blev bra. Sven Boräng ensam hade han tagit redan under föredraget. Också bra. Korten kan beställas hos Ragnar, tel. 0758/343 44, eller under adr. Folkungav. 12, 6 tr., Jakobsberg. Formatet är 17×23 cm., priset 3:— kr.

Och återigen var det dags att bryta upp. Bilkaravan och tåg rullade bort från Saltsjöbaden till Stockholm, till olika orter ute i landet. Men: väl mött nästa sommar igen — alla ni som inte kommer till höstsamkvämet, för de som kommer dit träffas ju redan tidigare.

Berättelse

över verksamheten inom föreningen Svenska Odlingens Vänner från årsmötet 1962 till årsmötet 1963.

Styrelsen har under det gångna verksamhetsåret haft följande sammansättning:

ordförande: Edvin Lagman,

ledamöter, valda för tiden intill årsmötet 1965: Hugo

Mickelin, Ivar Pöhl och Albert Vesterby,

till årsmötet 1964: Lars Broman, Anders Lindkvist, Anders Stenholm och Viktor Aman,

till årsmötet 1963: Richard Aman, Einar Hamberg, Alfred Heldring och Johan Vallin.

Styrelsen har inom sig utsett till vice ordförande Anders Stenholm, sekreterare Viktor Aman, skattmästare Lars Broman och klubbmästare Anders Lindkvist.

Föreningens revisorer har varit Alma Stenholm och Ingvald Brunberg med Ivar Stahl och Anders Sarberg som suppleanter.

Antalet föreningsmedlemmar har under verksamhetsåret liksom under de närmast föregående åren varit omkring 400.

Under verksamhetsåret har styrelsen hållit två protokollförda sammanträden.

Föreningens tidskrift Kustbon har under 1962 utkommit med 4 nummer. Redaktör och ansvarig utgivare har varit Edvin Lagman och redaktionssekreterare Lars Broman. Antalet prenumeranter har genom åren visat tendens att öka och utgör nu omkring 1450.

Föreningens årsmöte hölls söndagen 19 augusti i Baggensalen, Saltsjöbaden. Trots regnigt väder var antalet deltagare ungefär lika stort som under tidigare år, och till den efter årsmötet följande hembygdsdagen hade samlats omkring 400 personer. Förhandlingarna på årsmötet och hembygdsdagen leddes av föreningens vice ordförande Anders Stenholm. Prosten Hjalmar Pöhl höll föredrag om utvecklingsländernas problem, som han studerat i Afrika och Indien. Fröken Barbro Bolander spelade piano, och Runar Grenfeldt spelade efteråt till dans. Frivilligt kollekt täckte dagens omkostnader.

Föreningens höstsamkväm ägde rum lördagen 10 november i Margaretaskolan å Adolf Fredriks kyrkogata. Rektor Per Söderbäck berättade om sina år i Estland och visade bilder därtill. Dessutom visades ett antal bilder, som Ragnar Treiberg tagit under resa till Reval och Leningrad senaste sommar. 175 personer deltog i samkvämet; det är vad som under god sämja ryms i den vackra salen utan att trängseln blir besvärande.

Arbetet på andra delen av En bok om Estlands svenskar fortskrider. I manuskript torde denna del föreligga färdig under innevarande år. Hela verket var från början avsett att utgivas i två delar, men under arbetets gång har det visat sig, att bokens ämne skulle bli bättre tillgodosett, om det återstående materialet fördelades på två band. Utöver den andra delen planeras därför en avslutande tredje del.

Föreningens inkomster har bestått av medlemsavgifter, av överskott från föreningens publikationer samt av räntor. Verksamheten har under 1962 lämnat ett överskott på 6 636: 38 kronor mot 3 110: 33 kronor året förut. Balansräkningen den 31 december 1962 slutar på kr 24 762: 54 mot kr 20 666: 96 föregående år.

Föreningen har genom sina styrelsemedlemmar låtit sig representeras vid olika tillfällen. Genom Lars Broman och

FAMILJENYTT

Döda

Fröken Lovisa Barud, född den 30 okt. 1891 på Nuckö, avled den 23 maj 1963 i Kallhäll.

Alexander Hallberg, född den 18 sept. 1902 i Iru kommun, avled den 2 maj 1963 i Oskarshamn.

Jakob Hallberg, född den 7 juli 1888 i Rickul, avled i januari 1960 i Saltsjö-Boo.

Heinrich Kadak, född den 29 dec. 1893 på Ösel, avled den 30 mars 1962 i USA.

August Maaniidi, född den 23 jan. 1887 i Padise, avled i okt. 1960 i Stockholm.

Änkefru Louise-Johanna Maaniidi, född Amstrand den 16 aug. 1893 i Padise, avled i mars 1963 i Stockholm.

Bemärkelsedagar

95 år

Anders Grönman, född den 5 dec. 1868, Ormsö
Anna Westerblom, född den 19 dec. 1868, Nuckö

90 år

Johan Lagman, född den 7 okt. 1873, Rickul
Mina Skogarjev, född den 13 okt. 1873, Rickul
Magdalena Melders, född Berens den 1 nov. 1873, Runö
Hans Lindström, född den 12 nov. 1873, Ormsö

85 år

Agneta Bäckman, född Salin den 18 okt. 1878, Ormsö
Eva Thomsson, född den 25 okt. 1878, Rickul
Gertrud Kornblom, född Åkerman den 1 nov. 1878, Ormsö
Maria Jonell, född Vikström den 18 nov. 1878, Ormsö
Rebecka Passvik, född Berens den 23 nov. 1878, Runö

80 år

Anna Mickelin, född Rank den 5 sept. 1883, Ormsö
Anton Grönberg, född den 24 okt. 1883, Kors
Katarina Hamm, född Tönisson den 24 okt. 1883, Baltischport
Tio Hamberg, född Heldring den 8 nov. 1883, Rickul
Kristian Besterman, född den 3 dec. 1883, Rickul
Mina Strömfeldt, född Westersten den 7 dec. 1883, Runö
Nigulas Piik, född den 9 dec. 1883, Vippal
Lovisa Sedman, född Harman den 10 dec. 1883, Nuckö
Eva Plank, född Viberg den 17 dec. 1883, Rickul

(Forts. s. 16)

Hugo Mickelin har föreningen varit representerad i styrelsen för stiftelsen Kustbohemmet. Av betydelse har även de goda förbindelserna med Riksföreningens Estlandsutskott varit.

Föreningens och Kustbons adress har varit Eknäsvägen 2, Stockholm K, och beträffande boken även Farstavägen 17, Farsta.

Slutligen vill styrelsen till alla, som främjat föreningens verksamhet, framföra sitt varma tack.

Stockholm i augusti 1963.

STYRELSEN

Min älskade Maka
Min lilla Mamma

Alida Brunberg

* 10 oktober 1908

har i dag lämnat oss efter en kort tids sjukdom.
I vår djupa sorg deltaga moder, syskon,
övrig släkt och vänner.

Bandhagen 22 aug. 1963.

OSKAR
Maj-Britt

Flitig så länge krafterna räckte,
Fridsam och nöjd har Du levat Din tid.
Somnat när Allmakten livslågan släckte,
Ljust är Ditt minne. Vila i frid.

Vår kära Mor och Mormor

Katarina Nyman

född den 3 juli 1899
död den 30 juni 1963

Hennes ljusa minne bevaras med stor tack-
samhet av oss, övrig släkt och
många vänner.

MARY och LENNART
Ove Lejf
ARVID och BRITT-LOUISE

Bärgade för evigt på den sälla kust,
fri ifrån jordens synd och sorg och pust
sjunga de med fröjd och lust
tvagna i lammets blod.

Min älskade Make, vår käre Far,
Farfar och Farfars Far

Edvard Nyberg

Född den 20 april 1880 på Ormsö, Estland
har i dag flyttat "Från Jordens oro
till Himlens Frid".

Lännaholm och Heby den 29 april 1963.

Innerligt sörjd och saknad av oss
samt släkt och vänner.

KATARINA
Barnen

Barnbarnen, Barnbarnsbarnen

Ps. 18:47

Även vi på den ljuvliga strand
skola sjunga de saligas sång,
När förlösta från dödliga band
Vi vår Frälsare skåda en gång
Om en kort liten tid, vi få mötas på
himmels strand.

Min kära Maka
och vår Mor

Kristina Pihlman

* 5/7 1890

insomnade i dag lugnt och stilla i tacksamt
minne bevarad.

Spånga den 11 maj 1963

ANDERS
Anders och Margareta Hjalmar och Emmy
Maria
Linda och Gösta Ingeborg och Alex
Barnbarnen

Syskon, övrig släkt och vänner.

Brustit ha banden mellan hjärtan kära
Mänskliga anden kan ej sorgen bära,
Frälsarehanden kan dock tröst beskära
Hjärtan som blöda.

Min kära Maka,
vår älskade Mor och Mormor

Lovisa Talberg

född 4/7 1890 i Rickul

har i dag stilla insomnat.
Innerligt sörjd och saknad av oss, släkt och vänner.

Kuddby den 10/7 1963.

JOHAN

Johannes o. Svea Axel o. Ellen Maria o. Emil
Anita

Välkommen gryende morgon,
Då jag hos Jesus får vakna,
Ej skall jag jordlivet sakna,
Ej skall jag längta hitner.
Och när Du hämtar de dina,
Klädda i snövita dräkten,
Där bland den blodtvagna släkten
Låt även mig vara med.

Min älskade Maka
Vår kära Mor och Mormor

Lena Åkerblad

född Brunberg

* den 18/12 1886 † den 28/5 1963

Djupt sörjd och saknad av oss

JOHANNES
Barnen

Barnbarn, Barnbarnsbarn
Syskon, övrig släkt och många vänner.

Mild och god Du alltid varit,
utan klagan smärtan bar.
Ingen vet vad Du har lidit,
nu Du vilan funnit har.
Svår är sorgen, tung att bära,
tomt det är i hemmets vrå.
Men vad allt Du gav oss, kära,
finns i minnet kvar ändå.

Tack för allt!

Vår käre Son
Vår Broder

Olof Leopold Rosman

* 20 mars 1938
† 16 juni 1963

har hastigt lämnat oss i djupaste sorg, men i
ljusst minne bevarad av

FÖRÄLDRAR

Syskon

Släkt och många vänner.

Vi hann ej säga Dig farväl,
Ty döden kom för fort.
Men låt oss säga Dig vårt tack
Vid evighetens port.

Min älskade Make
Vår käre Far

Johannes Stahl

* 16/10 1897

har lämnat oss.

Habo den 28 febr. 1963.

LOVISA

Barnen

Barnbarnen

Solen har dalat och dagen är slut,
Stilla är klappande hjärtat.
Skönt är att vila från lidandet ut,
Somna från allt som har smärtat.

Vår kära Mor och Farmor

Elisabeth Stahl

* 3 mars 1892

har i dag lämnat oss, syskon och övrig släkt
i djup sorg och saknad.

Katrineholm den 4 juni 1963.

BARNEN

Barnbarnen

Sv. ps. 571:2.

Min älskade Make, vår käre Far,
Morfar och Farfar

Edvard Westerblom

född den 17/8 1886

har flyttat till sitt himmelska hem.

Långelycke den 23/7 1963

Sörjd och saknad av oss

LENA

Helga och Carl

Ingrid

Manfred och Sonja

Barnbarnen.

O ljuva hemvist bland Jesu vänner
Där finns ej mera en sorgens tår.
Ty syndagiftet ej mera bränner;
De äro läkta, de djupa sår.

Vår kära Mor, Mormor och Farmor

Lena Stenberg

född Westerberg
* 4/1 1883

har i dag lämnat oss, syskon, övrig släkt och
vänner i djup sorg och saknad.

Eskilstuna den 4 juli 1963.

BARNEN

Barnbarnen

Lilla Mamma, o vårt hjärta
Är så fullt av tack till Dig.
Vi som aldrig kunnat fatta
Vad det var att mista Dig.
Gud han giver många gåvor
Om och om igen.
Men han ger oss blott en moder,
Henne får vi aldrig mer igen.

Min älskade Make
vår käre Far och Morfar
Glasmästare

Edvard Westerholm

* 22/11 1913 i Rickul

† 23/2 1963 i Järna

har hastigt lämnat oss i sorg och saknad.

ALINE

Lilian och Hans

Maj-Lis, Marianne, Kjell, Eva

Barnbarnen

Mor, syskon, övrig släkt och vänner.

Vi hann ej säga Dig farväl,
ty döden kom så fort,
men låt oss säga Dig vårt tack,
vid evighetens port.

Bemärkelsedagar (forts. fr. s. 13)

75 år

Alexander Brus, född den 10 okt. 1888, Nuckö
Johannes Heldring, född den 16 okt. 1888, Rickul
Maria Sofia Nurmela, född Mathiesen den 21 okt. 1888, Reval
Maria Söderholm, född den 24 okt. 1888, Ormsö
Fredrik Haggarsson, född den 26 okt. 1888, Runö
Maria Nyblom, född Svahn den 29 nov. 1888, Ormsö
Marta Krusman, född Brandt den 1 dec. 1888, Nuckö
Maria Algren, född Pärs den 2 dec. 1888, Runö
Anton Vesterberg, född den 24 dec. 1888, Rickul
Kristian Vesterman, född den 27 dec. 1888, Rickul

70 år

Johannes Dyrberg, född den 6 okt. 1893, Rickul
Alma Margareta Orntlich, född Adamsson den 17 okt. 1893, Reval
Alexander Stenkelman, född den 18 okt. 1893, Nuckö
Maria Leontine Brus, född den 21 okt. 1893, Odensholm
Johannes Lepalaane, född den 24 okt. 1893, Vippal
Lovisa Vesterberg, född Mählberg den 25 okt. 1893, Rickul
Anders Förberg, född den 27 okt. 1893, Ormsö
Maria Lindström, född Gärdström den 31 okt. 1893, Ormsö/
Nuckö
Johannes Vesterman, född den 31 okt. 1893, Rickul
Katarina Flinkman, född den 7 nov. 1893, Ormsö
Katarina Sandell, född Glad den 9 nov. 1893, Ormsö
Katarina Anderssin, född Anderssin den 20 nov. 1893, Ormsö
Lovisa Söderholm, född den 20 nov. 1893, Nuckö
Anna Laning, född Lemberg den 22 nov. 1893, Nuckö
Maria Hedenström, född Notman den 2 dec. 1893, Ormsö
Sidney Georg Horst, född den 13 dec. 1893, Reval
Anders Alström, född den 15 dec. 1893, Ormsö
Gertrud Fält, född Alros den 18 dec. 1893, Ormsö
Alexander Granberg, född den 21 dec. 1893, Nuckö
Maria Slet, född Alblom den 21 dec. 1893, Ormsö
Johan Alström, född den 26 dec. 1893, Ormsö
Maria Beckman, född Beckman den 27 dec. 1893, Ormsö
Agneta Alström, född Stenholm den 29 dec. 1893, Ormsö
Maria Besterman, född Thomsson den 30 dec. 1893, Rickul
Maria Strandsten, född Alberg den 30 dec. 1893, Rickul
Johan Ahlström, född den 31 dec. 1893, Ormsö

60 år

John Fagerlund, född den 1 sept. 1903, Rickul/Canada
August Boman, född den 3 okt. 1903, Rickul
Martha Åkerblad, född Talberg den 4 okt. 1903, Rickul
Frida Amalie Niinemets, född Weidenstran den 5 okt. 1903, Vippal
Viktoria Tegelberg, född Thomsson d. 10 okt. 1903, Rickul
Alma Lydia Lindquist, född den 14 okt. 1903, Reval
Helene Sedman, född den 18 okt. 1903, Pärnau
Alexander Ernst Pella, född den 23 okt. 1903, Korkis
Mina Ruderström, född Toom den 9 nov. 1903, Vippal
Amanda Engman, född den 12 nov. 1903, Nuckö
Lilly Leontine Ambrosen, född Luther den 13 nov. 1903, Nargö
Alfred Åkerman, född den 15 nov. 1903, Rickul

Eduard Rudolf Mathiesen, född den 18 nov. 1903, Nuckö
Mathias Ringberg, född den 18 nov. 1903, Rågöarna
Alide Klingberg, född Rosenberg den 18 nov. 1903, Rågöarna
Johannes Åkerblad, född den 19 nov. 1903, Rickul
Adolf Kask, född den 20 nov. 1903, Nuckö
Anna Prass, född den 22 nov. 1903, Reval
Katarina Friberg, född Alkvist den 23 nov. 1903, Ormsö
Maria Lilja, född Grundström den 24 nov. 1903, Ormsö
Olga Sjölund, född den 25 nov. 1903, Rågöarna
Rudolf Sjölund, född den 25 nov. 1903, Rågöarna
Hans Fält, född den 7 dec. 1903, Ormsö
Hans Lundström, född den 11 dec. 1903, Ormsö
Oskar Ferdinand Pikner, född den 9 dec. 1903, Ormsö
Hilda Ida Vesterman, född Klingberg den 13 dec. 1903, Rickul
Kristina Ekeblad, född Alström den 16 dec. 1903, Runö
Melita Hermine Pajumaa, född Grönberg den 23 dec. 1903, Padise
Alide Sedman, född Bedman den 27 dec. 1903, Nuckö
Katarina Alström, född Alström den 29 dec. 1903, Ormsö

50 år

Ida Söderlund, född Luks den 1 okt. 1913, Rickul
Alfred Borrman, född den 2 okt. 1913, Rickul
Jakob Jäger, född den 5 okt. 1913, Runö
Elvine Johanna Fagerros, född Oelokk den 12 okt. 1913, Ormsö
Rose Daisy Lunter, född Planet den 13 okt. 1913, Pärnau
Agneta Nee, född Blomman den 21 okt. 1913, Ormsö
Elisabeth Söderberg, född Nyman den 25 okt. 1913, Reval
Helene Talberg, född den 29 okt. 1913, Rickul
Harriette Mercedes Hamm, född den 6 nov. 1913, Baltischport
Lars Grundsten, född den 8 nov. 1913, Ormsö
Helmi Åhman, född Polakene den 14 nov. 1913, Reval
Hjalmar Johannes Nyblom, född den 19 nov. 1913, Ormsö
Jüri Adila, född den 22 nov. 1913, Reval
Edvard Vesterholm, född den 22 nov. 1913, Rickul
Alide Seffers, född den 24 nov. 1913, Nuckö
Maria Hamberg, född Bäckman den 29 nov. 1913, Ormsö
Nikolai Ferdinand Hamberg, född den 29 nov. 1913, Rickul
Hugo Mickelin, född den 29 nov. 1913, Ormsö
Helga Adina Elisabet Käuüts, född Luther den 30 nov. 1913, Nargö
Maria Nyblom, född Hammerman den 1 dec. 1913, Ormsö
Maria Vahlberg, född Berggren den 1 dec. 1913, Ormsö
Elsa Greisman, född Nappa den 2 dec. 1913, Nuckö
Meta Benström, född Blom den 3 dec. 1913, Vippal
Rosine Elvine Nyman, född Rant den 3 dec. 1913, Nuckö
Elin Editha Koinberg, född Stromback den 5 dec. 1913, Nuckö
Selma Erik Lindström, född Lindsbach den 13 dec. 1913, Korkis
Melita Westerberg, född den 19 dec. 1913, Rickul
Lennart Greisman, född den 22 dec. 1913, Nuckö
Edita Rosine Luks, född den 24 dec. 1913, Rickul
Helene Tanseri, född Kaav den 24 dec. 1913, Oru
Mare Raukas, född Leet den 30 dec. 1913, Reval